

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
23/4429 - SCH

Dato
27.10.2023

Dokument 8:5 S (2023-2024) - Representantforslag om å stanse urettferdig gjeldsinnkreving fra det offentlige

Jeg viser til brev 6. oktober 2023, der jeg er bedt om å gi en uttalelse til Dokument 8:5 S (2023–2024) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Marie Sneve Martinussen og Mímir Kristjánsson om å stanse urettferdig gjeldsinnkreving fra det offentlige. Forslag nr. 3 hører under Kunnskapsdepartementets ansvarsområde og kommenteres derfor etter innspill fra dette departementet.

Først vil jeg si at jeg deler bekymringen om at mange nå er i økonomiske vanskeligheter og strever med å betale regningene sine. Jeg er også enig i at det er god grunn til å se på regelverket for inndrivning av forfalte pengekrav. Departementet arbeider både med en ny inkassolov, endringer i tvangsfullbyrdelsesloven og regler om rekonstruksjon/gjeldsforhandling. For ordens skyld må jeg likevel presisere at dette er større lovarbeider som ikke har noen direkte sammenheng med de særlige økonomiske vanskelighetene mange opplever nå pga. renteøkninger og prisstigning.

Forslag nr. 1: «Stortinget ber regjeringen legge frem forslag som innskrenker mulighetene for å kreve boliger tvangssolgt på bakgrunn av mindre krav.»

Den siste tiden har det i flere deler av landet vært en større økning i antallet begjæringer om tvangssalg av bolig. Selv om man finner en løsning i de aller fleste sakene, slik at skyldneren får beholde boligen, vil en tvangssalgspesess normalt være både en følelsesmessig og økonomisk belastning for den det gjelder.

Å innskrenke mulighetene for å begjære boliger tvangssolgt på bakgrunn av mindre krav, kan ha noen negative sider. Det er viktig for kommuner, borettslag og andre fordringshavere med legalpant at skyldnerne betaler det de skal. Hvis de ikke får inndrevet kravene sine, vil det kunne føre til at kostnadene for andre øker. Videre kan

det være ulike årsaker til at skyldnerne ikke betaler. Det kan kort sagt både gjelde manglende betalingsevne og manglende betalingsvilje. Samtidig er det mange som strekker seg langt og betaler til tross for dårlig betalingsevne, og det kan blant annet gå ut over dem hvis andre, som kanskje har bedre betalingsevne, ikke betaler sitt.

Det følger av inkassoloven § 8 at det er i strid med god inkassoskikk å bruke inkassometoder som utsetter noen for urimelig påtrykk, skade eller ulempe. I forarbeidene til inkassoloven er det blant annet angitt at «fordringshaversiden ikke bør ta de sterkeste virkemidler i bruk så lenge det er grunn til å tro at de mer lempelige vil føre til samme resultat». Slik jeg oppfatter det, gir reglene anvisning på bruk av et forsvarlig skjønn i den enkelte saken før man går til alvorlige skritt som å begjære tvangssalg av bolig.

Selv om jeg er skeptisk til å innskrenke mulighetene for å begjære boliger tvangssolgt på bakgrunn av mindre krav, vurderer departementet tiltak som kan forbygge unødvendige begjæringer. Denne problemstillingen er det naturlig å vurdere i arbeidet med inkassoregelverket.

Forslag nr. 2: «Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å forby bruk av eksterne, kommersielle inkassoselskaper for offentlige virksomheter.»

Slik jeg ser det, bør ikke lovgiveren forby offentlige virksomheter som kommuner og helsevesenet å bruke inkassoforetak til å inndrive forfalte pengekrav. Det er opp til hver enkelt kommune å organisere sin virksomhet.

For det første taler hensynet til virksomhetene for dette. Jeg viser i den forbindelsen både til at det er av avgjørende betydning for dem å få inndrevet penger de har krav på, og at offentlige virksomheter – i likhet med private – kan ha behov for å sette bort inndrivningen for å konsentrere seg om sine kjerneoppgaver.

For det andre har jeg ikke grunnlag for å si at offentlige virksomheter som inndriver egne pengekrav, inndriver kravene på en mildere måte enn inkassoforetak. Jeg viser i den forbindelsen til inkassolovens regler som beskytter skyldnerne, og at inkassoforetakene har bevilling fra Finanstilsynet og er under Finanstilsynets tilsyn. Dersom forbrukere mener at inkassoregelverket er brutt i deres sak, kan de klage til Finansklagenemnda Inkasso. Fordringshaverne har også mulighet til å be inkassoforetakene som inndriver deres krav, om å ta særlige hensyn til skyldnerne. Når det er sagt, er det likevel en ulempe for skyldneren at denne kan måtte betale høyere kostnader etter inkassoforskriften når inkassoforetakene inndriver kravet, enn når fordringshaveren inndriver kravet selv.

Forslag nr. 3: «Stortinget ber regjeringen sørge for at Lånekassen midlertidig stanser oversendelse av nye krav til inkasso.»

Forsknings- og høyere utdanningsministeren har følgende uttalelse til dette spørsmålet:

«Regjeringen er opptatt av trygge økonomiske rammebetingelser for den enkelte. Jeg deler bekymringen som representantene fremhever i sitt representantforslag. Å få eget studielån overført til Statens innkrevingssentral (SI) har flere uheldige konsekvenser, slik som begrensninger på fremtidige kredittvurderinger for den enkelte. I lys av formuleringene som er brukt i representantforslaget, hvor det bes om at *Lånekassen skal stanse oversendelse av nye inkassokrav*, er det viktig å skille mellom hvilket ansvar Lånekassen har, og hvilket som ligger hos SI.

Mens Lånekassen står ansvarlig for forvaltningen av utdanningsstøtteordningene, er det SI som står ansvarlig for innkreving av misligholdt studiegjeld og oppfølgingen av personer som har fått eget studielån oppsagt. Siden Lånekassen verken har ansvar for eller kapasitet til å drive innkreving av oppsagte lån, vil representantforslaget i praksis innebære at studielån i Lånekassen settes i bero, og med dette, at det som følge av manglende sanksjonsmuligheter blir valgfritt for alle å betale månedlige avdrag. Forslaget vil også medføre at Lånekassens kunder får kontinuerlig økt gjeldsbyrde på grunn av rentene som fremdeles løper på studielånet. Å fjerne praksisen med inkassokrav vil representere et brudd med de sentrale mekanismene som sørger for at låntakere som har reell mulighet til det, faktisk tilbakebetaler eget studielån til felleskapet.

Det er viktig å fremheve at Lånekassen allerede har mekanismer som sørger for at den enkelte har god mulighet til å unngå å få eget studielån overført til SI. Ved siden av en svært gunstig rentekurs sammenlignet med andre usikrede lån på markedet, har alle Lånekassens kunder rett til å utsette månedlige innbetaling 36 ganger, tilsvarende totalt 3 år, uten at det stilles krav til begrunnelse. I vurderingene av dette antallet betalingsutsettelse er hensynet til fleksibilitet for den enkelte låntaker vektet opp mot risikoen knyttet til økt gjeldsbyrde som følge av rentene som løper når betalinger utsettes.

Lånekassen har også ordninger for gjeldssletting, rentesletting og ytterligere betalingsutsettelse for personer som på grunn av arbeidsledighet, sykdom eller lignende, har varige betalingsproblemer. Det er også mulig med lignende begrunnelse å få slettet hele eller deler av eget studielån når studielånet er overført til SI. Disse ordningene ivaretar dem med de største betalingsutfordringene, men stiller også tydelige krav til personer som har realistisk mulighet til å betjene studielånet.

At antallet som får lånet sitt overført til SI, har økt siden 2022, er bekymringsfullt. Samtidig er det ikke overraskende at vi etter covid-19-pandemien ser en økning i betalingsproblemer sammenlignet med 2022. Pandemien representerte en ekstraordinær omstendighet, hvor mange plutselig stod uten arbeid, og med dette, mulighet til å betjene eget studielån. Derfor ble det under pandemien innført en midlertidig særordning med ubegrenset antall betalingsutsettelse, uten at kvoten på 36 betalingsutsettelse ble berørt. Ordningen sikret låntakere fleksibilitet i en svært ustabil periode, men medførte også noe høyere gjeldsbyrde for dem som benyttet utsettelsene, siden studielån bare er rentefritt i perioden man studerer. Denne ordningen ble ikke videreført etter årsskiftet 2022-2023, noe som medførte at muligheten for å utsette månedlige betalinger igjen ble begrenset til den fastsatte kvoten. At ordningen med ubegrenset antall betalingsutsettelse ikke ble videreført, innebærer at det igjen stilles

krav til at Lånekassens kunder betaler tilbake egne studielån innenfor de fastsatte rammene som var før pandemien. Selv om det er høy rentekurs og prisvekst i samfunnet i dag, er arbeidsledigheten svært lav, slik at de fleste har en stabil inntekt som gir forutsetninger til å betale tilbake egen studiegjeld til felleskapet. Jeg mener derfor det er viktig at Lånekassen ikke gir for stort rom for betalingsutsettelse, siden dette gir økt gjeldsbyrde med påfølgende risiko for mislighold.

Oppsummert er det viktig at Lånekassen og SI har mekanismer som ivaretar dem som har særskilte utfordringer med å tilbakebetale eget studielån. Samtidig må tilbakebetalingsreglene skape reelle insentiver for at personer som har valgt å ta opp studielån faktisk betaler tilbake til felleskapet. Jeg mener dagens mekanismer for tilbakebetaling i Lånekassen balanserer hensynene til tilbakebetaling, og til ivaretagelse og fleksibilitet, av og for den enkelte, på en god måte.»

Forslag nr. 4: «Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å kutte inkassosalærene frem til forslaget om ny inkassolov foreligger.»

Det følger av inkassoloven § 17 første ledd første punktum at skyldneren plikter å erstatte fordringshaverens nødvendige kostnader ved utenrettslig inndrivning av forfalte pengekrav, og det er gitt nærmere regler om kostnadsdekningen i inkassoforskriften, blant annet maksimalsatser, som gjerne kalles inkassosalærer.

Kongen i statsråd vedtok i 2020 forholdsvis store kutt i inkassosalærene, opptil 50 %. Bakgrunnen for dette var at man så at arbeidet med en ny inkassolov og -forskrift ville ta tid og det var behov for å redusere inkassosalærene på et tidligere tidspunkt fordi salærene oversteg de faktiske inndrivingskostnadene. I tillegg har ikke inkassosatsen vært KPI-justert siden 1. januar 2017, og det vil si at inkassosalærene heller ikke har økt i tråd med prisstigningen.

Når det gjelder inkassoforetakenes økonomiske situasjon, kan jeg opplyse om at det i de senere årene har vært en nedgang i antallet inkassoforetak, samtidig som mange foretak nå går med underskudd. Ifølge tall fra Finanstilsynet var det 90 foretak som hadde fremmedinkassobevilling ved utgangen av 2020, og 74 ved utgangen av første halvår 2023. 28 av foretakene hadde negativt driftsresultat ved utgangen av første halvår 2023.

På denne bakgrunnen har jeg ikke grunnlag for å si at skyldneren betaler mer enn nødvendige kostnader nå, og jeg kan derfor ikke se at det på dette tidspunktet er grunn til å redusere inkassosalærene.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

